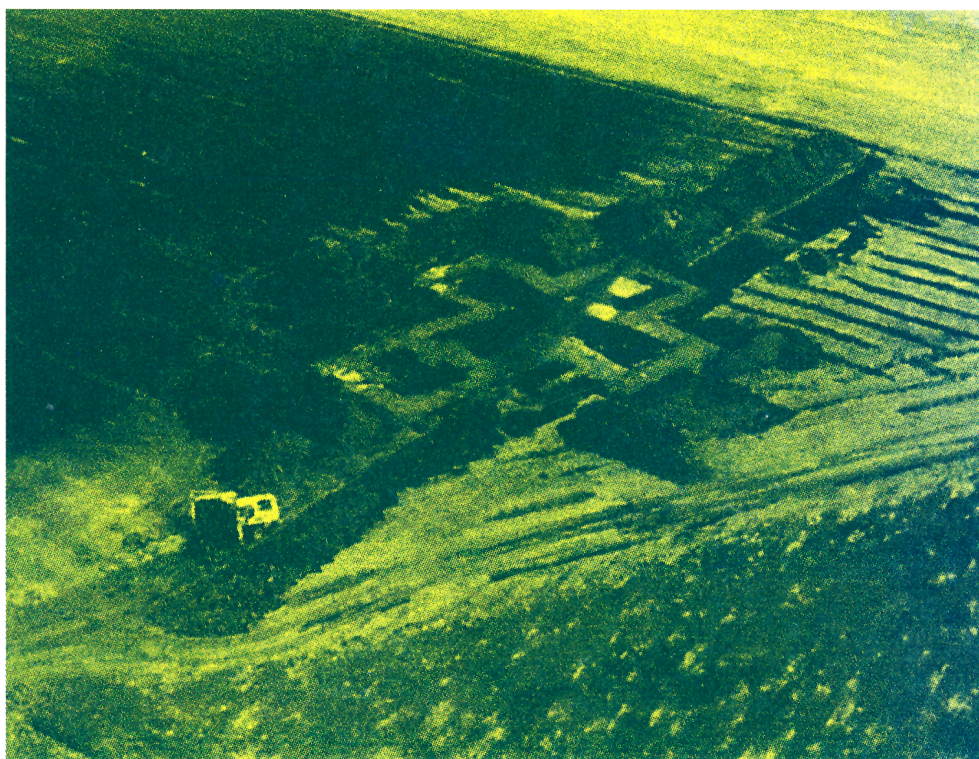

PALEO- AKTUEEL

1

Auteursrechten voorbehouden
Copyright 1989, Biologisch-Archaeologisch Instituut, RUG
Druk- en bindwerk: Universiteitsdrukkerij, RUG
Foto omslag: J. Molema
Omslagontwerp: J.M. Smit

Delen van deze uitgave mogen in andere publicaties worden
overgenomen mits zij van een duidelijke bronvermelding zijn
voorzien

Inlichtingen: BAI, Poststraat 6, 9712 ER Groningen

ISBN 90 367 0186 4

PALEO-AKTUEEL

1

redactie

Mette Bierma
Jurjen M. Bos

Biologisch-Archaeologisch Instituut

Groningen, 1989

INHOUD

Inleiding	6
G.J. BARTSTRA Het BAI op Java: verkenningen in het pleistoceen van Sangiran	7
A.M.P. KERSTEN De epipaleolithische hoefdieren van Ksar 'Akil, Libanon	12
D. STAPERT Een vindplaats van de Ahrensburg-traditie bij Oudehaske (Fr.)	16
H.A. GROENENDIJK & J.L. SMIT Nieuwe Pekela: mesolithisch onderzoek op site-niveau in de Groninger Veenkoloniën	21
J.T. ZEILER Archeozoologisch onderzoek van de laat-neolithische vindplaats Kolhorn (N.-H.)	25
S. BOTTEMA, H. WOLDRING & W. VAN ZEIST Op zoek naar de wilde stamvormen van domesticaten	31
S. BOTTEMA & H. WOLDRING Laat-Quartaire vegetatiegeschiedenis van Noord- en Noordwest-Turkije	34
D.J. DE GROOT Het hunebed D9 te Noordlo (Dr.)	36
P.B. KOOI, G. DELGER & K. KLAASSENS Vlakgraven en grafheuvels op het Huidbergsveld bij Dalen (Dr.)	40
J.N. LANTING & A. UFKES Klokbekervondsten bij Dalen (Dr.)	45
H.R. REINDERS Het onderzoek van een huis in Hellenistisch Halos	48
O.H. HARSEMA Het Drents Museum en de internationale archeologie in de vorige eeuw	54
J.W. BOERSMA & E. TAAYKE Eenumerhoogte (gem. 't Zandt, Gr.)	60
J.W. BOERSMA & A. UFKES Onderzoek Amsweer-Holeweg (gem. Delfzijl, Gr.)	62

P.B. KOOI, G. DELGER & K. KLAASSENS	
Een verkennend onderzoek op de Westakkers te Dalen (Dr.)	64
D.C. BRINKHUIZEN	
Een wervel van een zeldzame vissoort uit de Romeinse haven van Velsen I (N.-H.)	69
E. KNOL, E. KRAMER & G.J. DE LANGEN	
De verkenning van het vroeg-middeleeuwse grafveld van Oosterbeintum (Fr.)	73
H.T. UYTTERSCHAUT	
De menselijke skeletten uit Oosterbeintum (Fr.)	80
W. PRUMMEL	
Het paardegrav en de hondegraven van Oosterbeintum (Fr.)	85
H.A. GROENENDIJK	
Middeleeuwse veennederzettingen in Noordoost-Groningen	89
M. DEMBELA & J.D. VAN DER WAALS	
Archeologisch onderzoek in de Binnendelta van de Niger	93
J. SCHONEVELD	
De tweede fase van de opgraving Martinikerkhof Groningen (Gr.)	98
J. SCHELVIS	
Mijten (Acari) op het Martinikerkhof te Groningen	103
J. MOLEMA	
Het 'Ol Kerkhof' te Scheemda (Gr.); tussentijds verslag van een opgraving	107
K. ANDERSON & E. KRAMER	
Onderzoek op het Dekema-terrein te Baard (gem. Littenseradiel, Fr.)	113
A. JAGER	
Stadskastelen in Leeuwarden (Fr.)	118
P.B. KOOI, J.H. ZWIER EN J. MOLEMA	
Een proefopgraving op het terrein van de voormalige havezate Entinge te Dwingeloo (Dr.)	121
P. BAKS	
Weerdenbras, een laat-middeleeuwse versterking in de provincie Groningen	126
A.T. CLASON	
Het vijfde internationale Theriologen-congres	131
F. SPIEKSMAS & S. BOTTEMA	
Pollenregen en pollenneerslag	134

INLEIDING

Paleo-aktueel, een nieuwe uitgave van het BAI, is geen jaarverslag, al hebben de beschreven activiteiten gemeen dat ze in 1989 hebben plaatsgevonden. Het is de bedoeling een eerste impressie te geven van een aantal onderzoeken door en vanuit het BAI, waarvan de definitieve publicatie nog wel even op zich zal kunnen laten wachten. Het geeft geen uitputtend overzicht van de onderzoeksactiviteiten van het instituut.

De redactie wil graag A.C. Bardet bedanken voor de correctie van de Engelse samenvattingen.

EENUMERHOOGTE (GEM. 'T ZANDT, GR.)

J.W. Boersma en E. Taayke

Amateur-archeologen zijn de oren en ogen van de professionele archeologie. Dit bleek weer eens toen op 1 juni 1988 de heer J. Tillema uit Zeerijp op de wierde Eenumhoogte aardewerkscherven uit de eerste eeuwen na het begin van de jaartelling vond, evenals een Romeinse munt: een denarius van Diva Faustina I, geslagen tussen 141-145 na Chr. te Rome (RIC 360; determinatie Dr. J.P.A. van der Vin, KPK), die gezien een ingeslagen oogje als hanger was gebruikt (fig. 1). Deze archeologica lagen letterlijk voor het oprapen ter weerszijden en in de steilkanten van twee sloten die in het kader van de ruilverkaveling Stedum-Loppersum waren gegraven op het waarschijnlijk kort na 1910 commercieel afgegraven noordoostelijke deel van de wierde. In de nieuwe sloottaluds tekenden zich (afval)kuilen etc. af en op één plaats werd zelfs in talud en sloot een aantal palen aangetroffen. Via de heer N. Mulder te Eenumhoogte werd het BAI van de gedane vondsten in kennis gesteld.

Een verkenning op 3 juni door drs. H.A. Groenendijk (BAI) spitte zich toe op het sloottalud met de palen. Deze palen, die dicht aaneen stonden, vormden twee rijen haaks op elkaar. De sloot was, evenals de andere, gegraven ter vervanging van een oudere sloot die was gedicht om een bredere maaiberm te verkrijgen. De vindplaats

bevond zich aan de noordoostzijde van de Kinkhornsterweg. Het resultaat van de verkenning leidde tot de conclusie dat door middel van een kleine opgraving nagegaan diende te worden welke functie de palenconfiguratie had. Dit onderzoek kon vanwege problemen tussen de ruilverkavelingswerkzaamheden en het geldende bestemmingsplan pas een jaar later worden uitgevoerd, en wel van 18-22 mei 1989. De landinrichtingscommissie stelde voor het graafwerk een hydraulische kraan ter beschikking. De dagelijkse leiding berustte bij G. Delger en K. Klaassens, de wetenschappelijke bij de auteurs. Het werkvoorzieningsschap Fivelingo zorgde voor de verdere bemanning.

Tussen de parallel aan de Kinkhornsterweg gegraven nieuwe sloot enerzijds en deze weg zelf anderzijds, werd een strook ter grootte van ca. 46×4 m afgevlakt. Hierin bevond zich dus ook de recentelijk gedichte sloot. Een situla-vormig potje (fig. 2) en de al genoemde denarius waren eerder ter plaatse van het noordwestelijke deel van deze sleuf gevonden. Op een diepte van ca. 0,40 tot 0,70 m -NAP tekenden zich in de zavelige ondergrond verkleuringen af die wezen op kuilen en een dertigtal paalgaten welke overigens geen onderlinge samenhang bezaten. Dit niveau lag onder de oorspronkelijke wierdezool en maakte deel uit van

Fig. 1. Denarius van Diva Faustina I, geslagen tussen 141-145 na Chr. te Rome. Op de keerzijde een staande Ceres naar links met korenaren en een scepter in de handen. Schaal 2:1 (foto CFD).

afzettingen uit de Duinkerke IA-transgressiefase. Het aardewerk dat aangetroffen werd, dateerde van de 4e/3e eeuw v.Chr. - type RW III - via streepband tot en met de keramiek met korte, verdikte rand uit de Romeinse ijzertijd. De twee rijen palen bleken de hoek te vormen van de beschoeiing van een ca. 1,00 m grote, vierkante waterput, die bestond uit dicht tegen elkaar geplaatste gekloofde palen met op de hoeken ronde palen. In het interieur bevond zich ter versteviging op twee plaatsen een raamwerk. Onder de inhoud kwamen enkele scherven van zogenaamd Angelsaksisch aardewerk (fig. 3) en vroeg-middeleeuwse keramiek voor, evenals tot hoepels gedraaide en gebogen takken van taxushout (determinatie Dr. W.A. Casparie). Van wat voor soort voorwerp deze hoepeltjes deel hebben uitgemaakt, is onbekend. In het algemeen geldt dat taxushout voor specifieke objecten wordt gebruikt. De put lijkt van vroeg-middeleeuwse ouderdom te zijn, de putmantel daarentegen bevat merkwaardigerwijs alleen aardewerk uit de Romeinse ijzertijd. De put, die tot diep in de ondergrond reikte, kon vanwege instortingsgevaar niet verder worden uitgegraven dan tot ca. 2,50 m onder vlakhoogte.

Ter algemene informatie zij nog meegedeeld, dat ook aan de westkant van de Kinkhornsterweg in kuilen etc. aardewerk werd aangetroffen, waaronder een scherf van het type RW I of III. Al met al een leu-

Fig. 2. Situlavormig potje uit de 2e eeuw na Chr. Schaal 1:4 (tek. H.R. Roelink).

ke waarneming die ook nog een paar interessante vondsten voor het Groninger Mu-

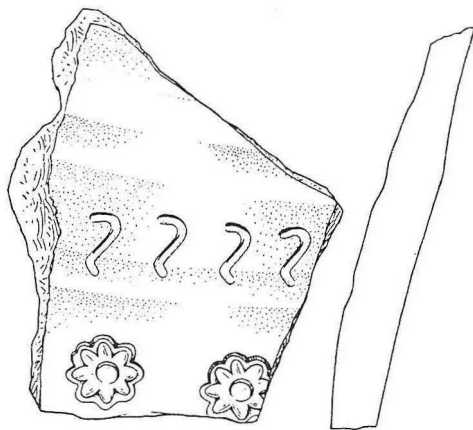

Fig. 3. Versierd wandscherfje van 'Angelsaksisch' aardewerk. Schaal 1:1 (tek. J.M. Smit).

seum opleverde, waaronder de Romeinse munt die namelijk eveneens kon worden verworven (inv.nr. 1989/X 2).

Summary

From 18-22 May 1989 a small excavation was carried out on a levelled part of the terp Eenumerhoogte in the province of Groningen. Finds of potsherds from the first centuries AD (fig. 2), a Roman denarius of Diva Faustina I minted at Rome between 141-145 AD (fig. 1) and some closely-set posts prompted an investigation. The excavated (refuse) pits, postholes without any pattern and a wooden well of about 1 m square indicated habitation in this area. A 'Wackelboden'-fragment and a sherd of Anglo-Saxon pottery (fig. 3) date the well to the 5th/6th century AD. The foundation pit of the well contained sherds of the Roman Iron Age. Apart from these ceramics of the first centuries AD also 'streepband' pottery and potsherds of the older type RW III (and RW I?) of the 4th/3rd century BC were found here and in other parts of the terp.